

๕๘. ความคล้อยตามกระแสโลกที่ถื้อมผิด

Going along a Wrong Route of the Worldly Trends

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network, 2015

ความสำคัญของบทความ

องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชี้แนะให้ การดำเนินชีวิตในตามธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ที่เรียกว่า “**สัปปริสธรรม ๗**” ได้แก่ “**ชัมมัญญตา**” ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ ๑ “**อทัตถัญญตา**” ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล ๑ “**อทัตถัญญตา**” ความรู้จักตน ๑ “**มัตตัญญตา**” ความรู้จักประมาณความพอดี ๑ “**กาลัญญตา**” ความรู้จักกาลอันเหมาะสม ๑ “**ปริสัจญตา**” ความรู้จักรู้จัก ชุมชน และรู้จักที่ประชุม ๑ “**ปุคคลัญญตา**” ความรู้จัก ความแตกต่างแห่งบุคคล ๑ โดยไม่ให้ตามกระแสโลก หรือสังคม คือ ไม่รู้จักการใช้เหตุผลไตร่ตรองว่าถูกต้องหรือเหมาะสมอย่างไร ถ้าจะเป็นข้อขัดแย้งได้เพียง จนถึงทะเลาะวิวาทกัน เป็นศัตรูคู่แค้นต่อไป จนผูกอาฆาตมาดร้าย ก็ให้รู้เท่าทันว่า ผู้นั้นเป็น “**อโคจร**” ที่ผู้ บำเพ็ญเพียรภาวนาควรละหนี เพราะไม่ใช่ “**กัลยาณมิตร**” และไม่เป็น “**สัปปายะ**” คือ สิ่งที่สบาย สภาพเอื้อ สิ่งที่เกิดอยู่ สิ่งที่เกิดอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม อันเกี่ยวเนื่องในการเจริญภาวนาให้ ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย แต่ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้ทรงธรรมจริงๆ นำนับถือด้วยความเคารพจริง เพราะฉะนั้น ต้องเป็นผู้พร้อมด้วยธรรมทำความกล้าหาญ คุณธรรมที่ทำให้เกิดความ แก่กล้าอย่างถูกต้อง ดีเยี่ยมงดงาม ด้วยไฟบุญที่ยิ่ง ที่จะเป็นแบบอย่างได้ดี ที่เรียกว่า “**เวสัชชกรณธรรม ๕**” ได้แก่ (๑) “**ศรัทธา**” ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในหลักที่ถื้อมและในการดีที่ทำ (๒) “**ศีล**” ความประพฤติ ถูกต้องดีงาม ไม่ผิดระเบียบวินัย ไม่ผิดศีลธรรม (๓) “**พหุสัจจะ**” ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก (๔) “**วิริยารัมภะ**” ปรารถนาความเพียรในกิจนั้นๆ อย่างมั่นคงจริงจัง (๕) “**ปัญญา**” (ความรอบรู้ เข้าใจชัดในเหตุผล ดี ชั่ว ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น รู้คิด รู้วินิจฉัย และรู้ที่จะจัดการ ดังนั้น คุณธรรมทั้ง ๕ ประการนี้ รวมทั้ง “**สัปปริสธรรม ๗**” นั้น ย่อมเป็นเครื่องรับประกันความเป็นคนดีได้อย่างแน่นอน ประการสำคัญ คือ ความเป็นผู้มีปัญญารอบรู้ ย่อมละจาก “**อวิชชา-โมหะ**” ได้ มีจิตใจปราศจากนิรรมทั้งหลาย ประกอบด้วย ปัญญาวิปัสสนา ได้แก่ “**ขันธ ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทรีย์ ๒๒-อริยสัจ ๔-ปฏิจกสมุปปาท ๑๒-ปฏิจกสมุปปันนธรรมทั้งหลาย**” จนรวมทั้ง “**ปัญญาเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์**” นั่นคือ เป็นผู้พร้อม ชำนาญด้วย “**ญาณ ๓-วิชา ๓**” หมายถึง **ปริชาหยังรู้-ความรู้แจ้ง** ได้แก่ (๑) **นามรูปปริเฉทญาณ-ปุพเพนิวา** **สาณุสสติญาณ** (๒) **ปัจจยปริคคญาณ-จุตูปปาตญาณ-ทิพพจักขุญาณ** และ (๓) **สัมมสนญาณ-อัสวักข** **ญาณ** ด้วยเหตุนี้ ผู้พร้อมด้วยแสงสว่างแห่งปัญญาหยังรู้แจ้งได้ดั่งนั้น ย่อมเป็นบุคคลที่บรรลุถึง “**ดวงตา** **เห็นธรรม-ปัญญาเห็นธรรม**” จนก้าวไปสู่ “**ปัญญาตรัสรู้ได้**” ในขณะสมัยนั้นๆ ฉะนั้น ค่านิยมตามกระแส โลกที่หลงไหลอย่างเสียดสี จึงไม่สามารถเข้าครอบงำจิตใจบุคคลดังกล่าวนี้ได้ จึงลุดถึงภาวะแห่งพุทธะได้ นั่นคือ (๑) **ความเป็นผู้รู้** (๒) **ความเป็นผู้ตื่น** และ (๓) **ความเป็นผู้เบิกบาน** ด้วยประการฉะนี้.

บทความที่ ๕๘ ประจำปี ๒๕๕๘ – ความคล้อยตามกระแสโลก

ถ้าหากพิจารณาถึงการคล้อยตามกระแสนิยมทางวิสัยโลกแล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมสมัยใหม่ ย่อมมีความยินดีและยอมรับเป็นธรรมดา คือ มีความเป็นไปตามกระแสค่านิยมที่สังคมส่วนใหญ่เห็นดีเห็นงาม ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ที่ผิดและฝืนความเป็นจริงตามกำหนดธรรมดาแห่งกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ ที่ถูกต้องและตามสภาพเป็นจริง เพราะคนส่วนใหญ่ถ่อมยัดมั่นเอาความต้องการ ความปรารถนา ความทะยานอยาก ของพวกตนเป็นหลักที่ตั้งด้วย ความเห็นถือผิด ผิดเพี้ยน วิปลาส วิปริต อคติ จนกลายเป็นอุปนิสัยใจคอ ที่เรียกว่า “สัญชาตญาณดิบ-สันดานดิบ” ที่ขาดการควบคุมด้วยมโนธรรม คือ จิตที่ประกอบด้วยคุณธรรม หรือธรรมสำหรับผู้ดี สัตบุรุษ ปราชญ์มุณี อริยบุคคล มหามุรุษ เอกบุรุษ อุดมบุรุษ ที่พึงเป็นพึงเจริญอยู่ด้วยภาวะควรเหมาะสมอันถูกต้อง คีเริยม เจริญ อุดม สมบูรณ์ บริสุทธิ ไพบูลย์ยิ่ง ในแนวคิดเชิงปรัชญาทางพระพุทธศาสนานั้น ความมีชีวิตสืบเนื่อง “ชีวิตสันตติ” ในสังสารจักรที่สหระคด้วยสังสารทุกข์ เวียนว่ายตายเกิดตามกระแสโลกไม่สิ้นสุด เรียกว่า “ทุกข์-ทุกข์ตา ๓” ดังนี้

“ทุกข์ตา ๓” หมายถึง ความเป็นทุกข์-ภาวะแห่งทุกข์-สภาพทุกข์-สภาพขัดแย้งกัน-ความไม่พึงพอใจ-ความเป็นสภาพที่ทนได้ยากหรือคงอยู่ในภาวะเดิมไม่ได้ ได้แก่

- (๑) “ทุกข์ทุกข์ตา” สภาพทุกข์คือทุกข์ หรือความเป็นทุกข์เพราะทุกข์ ได้แก่ ทุกขเวทนาทางกายก็ตามใจก็ตาม ซึ่งเป็นทุกข์อย่างที่เข้าใจสามัญ ตรงตามชื่อ ตามสภาพ
- (๒) “วิปริณามทุกข์ตา” ความเป็นทุกข์เพราะความแปรปรวน ได้แก่ ความสุข ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์เมื่อต้องเปลี่ยนแปลงแปรไปเป็นอย่างอื่น
- (๓) “สังขารทุกข์ตา” ความเป็นทุกข์เพราะเป็นสังขาร ได้แก่ ตัวสภาวะของสังขาร คือ สิ่งทั้งปวงซึ่งเกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง ที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายไป ทำให้คงสภาพอยู่ไม่ได้ พร่องอยู่เสมอ และให้เกิดทุกข์แก่ผู้ยึดถือด้วยอุปาทาน ที่เรียกว่า “อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์”

เพราะฉะนั้น ชีวิตที่สัมปยุตต์ด้วยทั้งความสุขและความทุกข์สลับหมุนเวียนเปลี่ยนกันไป ถือว่าเป็น “ทุกข์แห่งสังสารวัฏฏ์” หรือ “สงสารทุกข์” สำหรับคำว่า “สงสารวัฏฏ์-สงสารวัฏฏ์” หมายถึง วัฏวนแห่งสงสารหรือสังสาระ นั่นคือ ท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดอยู่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ส่วนคำว่า “สงสารทุกข์” หมายถึง ทุกข์ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิด ทุกข์ที่ประสบในภาวะแห่งการว่ายวนอยู่ในกระแสแห่งกิเลส กรรม และวิบาก ตามอรรถในปฎิจจสมุปบาท ด้วยเหตุนี้ คำว่า “ทุกข์” จึงประกอบด้วยปัจจัย ๓ ประการ ที่เรียกว่า “ไตรวัฏฏ์-วัฏฏะ ๓” หมายถึง วัฏวน ๓ หรือวงจร ๓ ส่วนในปฎิจจสมุปบาทซึ่งหมุนเวียนสืบทอดต่อกันไป ทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิด หรือวงจรแห่งทุกข์ ได้แก่ กิเลส กรรม และ วิบาก ซึ่งเรียกเต็มว่า “กิเลสวัฏฏ์-กรรมวัฏฏ์-วิปากวัฏฏ์” ดังนี้

- (๑) “กิเลสวัฏฏ์” คือ วนคือกิเลส วงจรส่วนกิเลส อันเป็นองค์ประกอบหนึ่งใน “วัฏฏะ ๓ แห่งปฏิจสมุปบาท” ซึ่งประกอบด้วย “อวิชชา-ตัณหา-อุปาทาน”
- (๒) “กัมมวัฏฏ์-กรรมวัฏฏ์” คือ วนคือกรรม วงจรส่วนกรรม ที่เรียกว่า “อุปัตติภพ-กรรมภพ” อันเป็นองค์ประกอบหนึ่งใน “วัฏฏะ ๓ แห่งปฏิจสมุปบาท” ซึ่งประกอบด้วย “สังขาร-ภพ”
- (๓) “วิปากวัฏฏ์” คือ วนคือวิปาก วงจรส่วนวิปาก อันเป็นองค์ประกอบหนึ่งใน “วัฏฏะ ๓ แห่งปฏิจสมุปบาท” ซึ่งประกอบด้วย “วิญญาณ-นามรูป-สพายตนะ-ผัสสะ-เวทนา-ชาติ-ชรามรณะ” พร้อมด้วยผลวิปาก คือ “โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส”

ฉะนั้น ใน “ไตรวัฏฏ์” ดังกล่าวนี้ ให้มนสิการด้วย “อนุโลมปฏิจสมุปบาท” โดยมีกระบวนการคิด ดังนี้

“ปัจจัยธรรมชาติ” ใดๆ เป็นปัจจัยแก่ “ปัจจัยูปปन्नธรรมชาติ” ใดๆ โดยความเป็น “ปัจจัย” มีเหตุปัจจัยเป็นต้น โดยประการใดๆ ได้แก่ “ปัจจัยการ” มี “อวิชชา” เป็นต้นจน ถึง “ชรามรณะ” แล้วสรุปผลวิปาก คือ “โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส” ดังที่ท่านกล่าวไว้โดยนัย มีอาทิว่า “อวิชชาปัจจัยยา สงขาราร” เพราะ “อวิชชา” เป็นปัจจัย จึงเกิดมี “สังขาร” เป็นต้น

อนึ่ง คำว่า “อนุโลม-อนุโลม” เพราะกระทำกิจที่ตนควรกระทำ เพราะท่านกล่าวตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด หรือเพราะอนุโลมตามความเป็นไป หรือสร้างกฎให้คล้อยตามโดยเทียบเคียงจากต้นเหตุถึงสุดปลายเหตุในส่วนที่เป็นผล โดยกระทำไว้ในใจโดยเคารพ “โยนิโสมนสิการ-สาธุกัม มนสากาสี” นั่นคือ “มนสิการปฏิจสมุปบาทเป็นอนุโลม” ที่เรียกว่า “อนุโลมปฏิจสมุปบาท” ซึ่งมีลำดับกระบวนการคิด ดังนี้

“อนุโลมปฏิกิจสมุปบาท”

- (๑) เพราะ **อวิชา** เป็นเหตุปัจจัย **ปัจจัยกรรม** จึงมี
- (๒) เพราะ **อวิชา** เป็นปัจจัย **สังขาร** จึงมี
- (๓) เพราะ **สังขาร** เป็นปัจจัย **วิญญาณ** จึงมี
- (๔) เพราะ **วิญญาณ** เป็นปัจจัย **นามรูป** จึงมี
- (๕) เพราะ **นามรูป** เป็นปัจจัย **สพายนะ** จึงมี
- (๖) เพราะ **สพายนะ** เป็นปัจจัย **ผัสสะ** จึงมี
- (๗) เพราะ **ผัสสะ** เป็นปัจจัย **เวทนา** จึงมี
- (๘) เพราะ **เวทนา** เป็นปัจจัย **ตัณหา** จึงมี
- (๙) เพราะ **ตัณหา** เป็นปัจจัย **อุปาทาน** จึงมี
- (๑๐) เพราะ **อุปาทาน** เป็นปัจจัย **ภพ** จึงมี
- (๑๑) เพราะ **ภพ** เป็นปัจจัย **ชาติ** จึงมี
- (๑๒) เพราะ **ชาติ** เป็นปัจจัย **ชรามรณะ** จึงมี

ความโศก-ความคร่ำครวญ-ทุกข์-โทมนัส-และ-ความคับแค้นใจ ก็มีพร้อม
ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งปวงนี้ จึงมีด้วยประการฉะนี้

แต่อีกนัยหนึ่ง คำว่า “**ปฏิโลม-ปฏิโลม**” โดยมนสิการด้วย “**ปฏิโลมปฏิกิจสมุปบาท**” โดยมีกระบวนการคิด
ดังนี้

“**ปัจจัยการ**” มี “**อวิชา**” เป็นต้น ที่กล่าวไว้โดยนัยมีอาทิว่า เพราะ “**อวิชาดับ สังขารจึงดับ**”
ดังนี้ เมื่อดับด้วยการดับโดยไม่เกิดขึ้น ที่เรียกว่า “**ปฏิโลม**” เพราะไม่ทำกิจที่ตนควรกระทำ
เพราะย่นความเป็นไป เพราะไม่ได้กล่าวถึงตั้งแต่ที่สุดหรือท่ามกลางจนถึงเบื้องต้น ในที่นี้
ความที่ “**ปัจจัยการ**” เป็น “**ปฏิโลม**” โดยความอื่นจากนี้จึงไม่ถูก

“ปฏิโลมปฏิจสมุปบาท”

- (๑) เพราะ **อวิชา** สำรอกดับไปไม่เหลือ
- (๒) เพราะ อวิชา ดับ **สังขาร** จึงดับ
- (๓) เพราะ สังขาร ดับ **วิญญาณ** จึงดับ
- (๔) เพราะ วิญญาณ ดับ **นามรูป** จึงดับ
- (๕) เพราะ นามรูป ดับ **สพายตนะ** จึงดับ
- (๖) เพราะ สพายตนะ ดับ **ผัสสะ** จึงดับ
- (๗) เพราะ ผัสสะ ดับ **เวทนา** จึงดับ
- (๘) เพราะ เวทนา ดับ **ตัณหา** จึงดับ
- (๙) เพราะ ตัณหา ดับ **อุปาทาน** จึงดับ
- (๑๐) เพราะ อุปาทาน ดับ **ภพ** จึงดับ
- (๑๑) เพราะ ภพ ดับ **ชาติ** จึงดับ
- (๑๒) เพราะ ชาติ ดับ **ชรามรณะ** จึงดับ

ความโศก-ความคร่ำครวญ-ทุกข์-โทมนัส-และ-ความคับแค้นใจ ก็ดับ

ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งปวงนี้ ย่อมมีด้วยประการฉะนี้

ฉะนั้น ตามอรรถว่า “เหตุปัจจัยแห่งปัจจัยธรรมในปฏิจสมุปบาท” (ปฏิจสมุปบาท-คือ การอาศัยกันและกันเกิดขึ้น ๑ ปัจจัยอุปบันนธรรม-คือ ปัจจัยธรรมกำหนดให้มีหรือไม่มีปัจจัยอุปบันนธรรมปรากฏขึ้น ๑ ปัจจัยสมุปบันนธรรม-ปฏิจสมุปบันนธรรม [ปฏิจสมุปปบุนา รมฺมา]-คือ ธรรมอันเกิดขึ้นด้วยปัจจัยนั้นๆ หรือ ธรรมทั้งหลายที่อิงอาศัยธรรมนั้นๆ ในบรรดาธรรมทั้งหลายมี ชาติ เป็นต้น เกิดขึ้นพร้อมแล้ว ๑ หรือ อุปบันนธรรม-คือ ธรรมที่กำลังเกิดขึ้น หรือกำลังถึงขณะทั้ง ๓) หมายถึง กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมก็ได้รับวิบาก คือ ผลของกรรมนั้น อันเป็นปัจจัยให้เกิดกิเลสแล้วทำกรรมหมุนเวียนต่อไปอีก เช่น เกิดกิเลสอยากได้ของเขา จึงทำกรรมด้วยการไปลักของเขามา ประสบวิบาก คือ ได้ของนั้นมาเสพเสวย เกิดสุขเวทนา ทำให้มี กิเลสเหิมใจอยากได้รุนแรงและมากยิ่งขึ้น จึงยังทำกรรมมากขึ้น หรือในทางตรงข้าม ถูกขัดขวาง ได้รับทุกข์เวทนาเป็นวิบาก ทำให้เกิดกิเลส คือ โทสะแค้นเคือง แล้วพยายามทำกรรม คือ ประทุษร้ายเขา เป็นต้น เมื่อเป็นอยู่เป็นไปอย่างนี้ วงจรจะหมุนเวียนต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด เป็นอาการหมุนวนหรือวงกลมอันหมุนวน ที่เรียกว่า “ภวัฏจักร-สังสารจักร-สังสารวัฏ” นอกจากนี้ ให้พิจารณาเพิ่มเติมเกี่ยวกับ “ปฏิจสมุปบันนธรรม ๖” ดังนี้

“ปฏิจตุสมุปปັນนธรรม ๖” [องค์ประกอบภายในภวจักรหรือสังสารจักร]

(๑) “อัทธา ๓” คือ กาล ๓ ได้แก่

๑) อดีต = อวิชา-สังขาร

๒) ปัจจุบัน = วิญญาณ-นามรูป-สพายตนะ-ผัสสะ-เวทนา-ตัณหา-อุปาทาน-ภพ

๓) อนาคต =ชาติ-ชรา-มรณะ {โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส}

(๒) “สังเขป ๔-สังคหะ ๔” คือ ช่วง หมวด หรือ กลุ่ม ๔ ได้แก่

๑) อดีตเหตุ = อวิชา-สังขาร

๒) ปัจจุบันผล = วิญญาณ-นามรูป-สพายตนะ-ผัสสะ-เวทนา

๓) ปัจจุบันเหตุ = ตัณหา-อุปาทาน-ภพ

๔) อนาคตผล = ชาติ-ชรา-มรณะ {โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส}

(๓) “สนธิ ๓” คือ ข้อต่อ ระหว่างสังเขปหรือช่วงทั้ง ๔ ได้แก่

๑) ระหว่าง อดีตเหตุ กับ ปัจจุบันผล

๒) ระหว่าง ปัจจุบันผล กับ ปัจจุบันเหตุ

๓) ระหว่าง ปัจจุบันเหตุ กับ อนาคตผล

(๔) “วัฏฏะ ๓” คือ องค์ประกอบที่หมุนเวียนต่อเนื่องกันของภวจักร หรือ สังสารจักร ได้แก่

๑) “กิเลสวัฏฏ์” = วงจรกิเลส ประกอบด้วย อวิชา-ตัณหา-อุปาทาน

๒) “กรรมวัฏฏ์” = วงจรกรรม ประกอบด้วย สังขาร-กรรมภพ

๓) “วิปากวัฏฏ์” = วงจรวิปาก ประกอบด้วย วิญญาณ-นามรูป-สพายตนะ-ผัสสะ-เวทนา ซึ่งแสดงออกในรูปปรากฏที่เรียกว่า “อุปบัติติภพ-ภพ” ชาติ-ชรา-มรณะ {โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส}

(๕) “อาการ ๒๐” คือ องค์ประกอบแต่ละอย่าง จำแนกตามส่วนเหตุ และส่วนผล ได้แก่

๑) อดีตเหตุ ๕ = อวิชา-สังขาร-ตัณหา-อุปาทาน-ภพ

๒) ปัจจุบันผล ๕ = วิญญาณ-นามรูป-สพายตนะ-ผัสสะ-เวทนา

๓) ปัจจุบันเหตุ ๕ = อวิชา-สังขาร-ตัณหา-อุปาทาน-ภพ

๔) อนาคตผล ๕ = วิญญาณ-นามรูป-สพายตนะ-ผัสสะ-เวทนา

(๖) “มุต ๓” คือ กิเลสที่เป็นตัวมูลเหตุ ซึ่งกำหนดเป็นจุดเริ่มต้นในวงจรแต่ละช่วง ได้แก่

๑) “อวิชา” เป็นจุดเริ่มต้นในช่วงอดีต ส่งผลถึง เวทนา ในช่วงปัจจุบัน

๒) “ตัณหา” เป็นจุดเริ่มต้นในช่วงปัจจุบัน ส่งผลถึง ชรา-มรณะ ในช่วงอนาคต

นอกจากนี้ ให้พิจารณาเพิ่มเติมอีก “ปฏิจจนุปันนธรรม” คือ (๑) “กฎแห่งกรรม” กับ (๒) “กฎแห่งกรรมของสัตว์” ตาม “อุพกัมมวิภังคสูตร ว่าด้วยกฎแห่งกรรม” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕. อุพกัมมวิภังคสูตร

ว่าด้วยกฎแห่งกรรม

(พระสูตรต้นตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุपरินิชาตสังคหะ เล่ม ๓ ภาค ๒ - หน้าที่ 251 -259 FILE 23)

[๕๙๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล สุภมาณพ โตทยยบุตร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้ายังที่ประทับ แล้วได้ทักทายปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นผ่านคำทักทายปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

[๕๙๙] สุภมาณพ โตทยยบุตร พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปราภฏความเลวและความประณีต มนุษย์ทั้งหลายย่อมปราภฏมีอายุสั้น มีอายุยืน มีโรคนาน มีโรคน้อย มีผิวพรรณทราม มีผิวพรรณงาม มีศักดาน้อย มีศักดามาก มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในสกุลต่ำ เกิดในสกุลสูง ไร้ปัญญา มีปัญญา ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ปราภฏความเลวและความประณีตได้”

[๕๙๙] พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนมาณพ สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นของตน ๑ เป็นทายาทแห่งกรรม ๑ มีกรรมเป็นกำเนิด ๑ มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ ๑ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ๑ กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้”

สุภมาณพ โตทยยบุตร “ข้าพระองค์ย่อมไม่ทราบเนื้อความโดยพิสดารของอุเทศที่พระโคตมผู้เจริญตรัสโดยย่อ มิได้จำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้ได้ ขอพระโคตมผู้เจริญ ได้โปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ โดยประการที่ข้าพระองค์จะฟังทราบเนื้อความ แห่งอุเทศนี้โดยพิสดารได้เถิด”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนมาณพ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจะกล่าวต่อไป”

สุภมาณพ โตทยยบุตร ทูลรับพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ขอบแล้ว พระเจ้าข้า”

[๕๘๒] พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสตั้งนี้ว่า “ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็ยสตรีกัตาม บรูษกัตาม เป็ยผู้มกทำชัวยิตสัตว์ให้ตกล่วงเป็ยคนเห็ยมโหศ มีมือเป็ยนเล็ยอศ หมกมุ่นในการประหัศประหาร ไม่เ็ยนคูนในเหล้าสัตว์มีชัวยิต เขาตายไปจะเข้ถึงอบาย ทุคคิ วินิบาท นรค เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรั้งพร้อมสมาทานไว้ยัางนี้ หากตายไป ไม่เข้ถึงอบายทุคคิ วินิบาท นรค ถ้าม่าเป็ยมนุษย์ เกิด ฃ ที่ใดๆ ในภายหลั้ง จะเป็ยคนมีอายุสั้น ดูก่อนมาณพ ปฏิปทาเป็ยไปเพื่อมีอายุสั้นนี้ ค็ือ เป็ยผู้มกทำชัวยิตสัตว์ให้ตกล่วง เป็ยคนเห็ยมโหศ มีมือเป็ยนเล็ยอศ หมกมุ่นในการประหัศประหาร ไม่เ็ยนคูนในเหล้าสัตว์มีชัวยิต”

ว่าด้วยการละขาดจากปาณาติบาต

[๕๘๓] ดูก่อนมาณพ ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็ยสตรีกัตาม บรูษกัตาม ละปาณาติบาตแล้ว เป็ยผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญา วางศาสตราได้มีความละอาย ถึงความเ็ยนคูน อนุเคราะห์ด้วยความเก็ยกุลในสรรพสัตว์และภูตอยุ่ (๑) เขาตายไป จะเข้ถึงสุคคิโลกสวรรคั เพราะกรรมนั้นอันเขาให้พรั้งพร้อมสมาทานไว้ยัางนี้ (๒) หากตายไป ไม่เข้ถึงสุคคิโลกสวรรคั ถ้าม่าเป็ยมนุษย์ เกิด ฃ ที่ใดๆ ในภายหลั้ง ละเป็ยคนมีอายุยัืน

ดูก่อนมาณพ ปฏิปทาเป็ยไปเพื่อมีอายุยัืนนี้ ค็ือ ละปาณาติบาตแล้ว เป็ยผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญา วางศาสตราได้ มีความละอาย ถึงความเ็ยนคูน อนุเคราะห์ด้วยความเก็ยกุลในสรรพสัตว์และภูตอยุ่

[๕๘๔] ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็ยสตรีกัตาม บรูษกัตาม เป็ยผู้มีปกคิเบ็ยคเบ็ยนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หร็ือก้อนคิน หร็ือท่อนไม้หร็ือศาสตรา (๑) เขาตายไป จะเข้ถึงอบาย ทุคคิ วินิบาท นรค เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรั้งพร้อม สมาทานไว้ยัางนี้ (๒) หากตายไป ไม่เข้ถึงอบายทุคคิ วินิบาท นรค ถ้าม่าเป็ยมนุษย์ เกิด ฃ ที่ใดๆ ในภายหลั้ง จะเป็ยคนมีโรคมก

ดูก่อนมาณพ ปฏิปทาเป็ยไปเพื่อมีโรคมกนี้ ค็ือ เป็ยผู้มีปกคิเบ็ยคเบ็ยนสัตว์ ด้วยฝ่ามือ หร็ือก้อนคิน หร็ือท่อนไม้ หร็ือศาสตรา

[๕๘๕] ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็ยสตรีกัตาม บรูษกัตาม เป็ยผู้มีปกคิไม่เบ็ยคเบ็ยนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หร็ือก้อนคิน หร็ือท่อนไม้หร็ือศาสตรา (๑) เขาตายไป จะเข้ถึงสุคคิโลกสวรรคั เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรั้งพร้อม สมาทานไว้ยัางนี้ (๒) หากตายไป ไม่เข้ถึงสุคคิโลกสวรรคั ถ้าม่าเป็ยมนุษย์เกิด ฃ ที่ใดๆ ในภายหลั้ง จะเป็ยคนมีโรคน้อย

ดูก่อนมาณพ ปฏิปทาเป็ยไปเพื่อมีโรคน้อยนี้ ค็ือ เป็ยผู้มีปกคิไม่เบ็ยคเบ็ยนสัตว์ ด้วยฝ่ามือ หร็ือก้อนคิน หร็ือท่อนไม้ หร็ือศาสตรา

[๕๘๖] คุณก่อนมาพบ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนมักโกรธ มากด้วย
ความแค้นเคือง ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็ขี้ใจ โกรธเคือง พยาบาท มาดร้าย ทำความโกรธ ความร้าย และความขี้
เกียติให้ปรากฏ (๑) เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อม
สมาทานไว้อย่างนี้ (๒) หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ใน
ภายหลัง จะเป็นคนมีผิวพรรณทราม

คุณก่อนมาพบ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีผิวพรรณทรามนี้ คือ เป็นคนมักโกรธ มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่า
เล็กน้อยก็ขี้ใจ โกรธเคือง พยาบาท มาดร้าย ทำความโกรธ ความร้ายและความขี้เกียติให้ปรากฏ

ความเป็นผู้ไม่มักโกรธ

[๕๘๗] คุณก่อนมาพบ บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนไม่มักโกรธ ไม่มากด้วย
ความแค้นเคือง ถูกเขาว่ามากก็ไม่ขี้ใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยาบาท ไม่มาดร้าย ไม่ทำความโกรธ ความร้าย
และความขี้เกียติให้ปรากฏ (๑) เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อม
สมาทานไว้อย่างนี้ (๒) หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะ
เป็นคนน่าเลื่อมใส

คุณก่อนมาพบ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อเป็นผู้น่าเลื่อมใสนี้ คือ เป็นคนไม่มักโกรธ ไม่มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขา
ว่ามากก็ไม่ขี้ใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยาบาท ไม่มาดร้าย ไม่ทำความโกรธ ความร้าย ความขี้เกียติให้ปรากฏ

[๕๘๘] คุณก่อนมาพบ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม มีใจริษยา ย่อมริษยา มุ่งร้าย ผูกใจ
อิจฉาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น (๑) เขาตายไป จะเข้าถึง
อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อม สมาทานไว้อย่างนี้ (๒) หากตายไป ไม่เข้าถึง
อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีศักดิ์น้อย

คุณก่อนมาพบ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีศักดิ์น้อยนี้ คือ มีใจริษยา ย่อมริษยา มุ่งร้าย ผูกใจอิจฉาในลาภ สักการะ
ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น

[๕๘๙] คุณก่อนมาพบ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มิใช่ริษยา ย่อมไม่ริษยา ไม่
มุ่งร้าย ไม่ผูกใจอิจฉาในลาภ สักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น (๑) เขาตาย
ไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อมสมาทานไว้อย่างนี้ (๒) หากตายไป ไม่
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีศักดิ์มาก

ดูก่อนมาณพ **ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีศักตามากนี้** คือ มีใจไม่ริษยา ย่อมไม่ริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจ อิจฉาใน
ลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น

[๕๕๐] ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมไม่เป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน
ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย เครื่องตามประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์ (๑) **เขาตายไป จะ**
เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อมสมาทานไว้ดังนี้ (๒) หากตายไป **ไม่**
เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรคะน้อย

ดูก่อนมาณพ **ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีโรคะน้อยนี้** คือ ไม่ให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่
นอน ที่อยู่อาศัย เครื่องตามประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์

การให้ข้าว เป็นต้น

[๕๕๑] ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน
ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย เครื่องตามประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์ (๑) **เขาตายไป**
จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม สมาทานไว้ดังนี้ (๒) หากตายไป **ไม่เข้าถึง**
สุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรคะมาก

ดูก่อนมาณพ **ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีโรคะมากนี้** คือ ให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน
ที่อยู่อาศัย เครื่องตามประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์

[๕๕๒] ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็น สตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนกระด้าง เย่อหยิ่ง ย่อมไม่
กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ไม่ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ไม่ให้อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ไม่ให้ทางแก่
คนที่สมควรแก่ทาง ไม่สักการะคนที่ควรสักการะ ไม่เคารพคนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคนที่ควรนับถือ ไม่
บูชาคนที่ควรบูชา (๑) **เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม**
สมาทานไว้ดังนี้ (๒) หากตายไป **ไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก** ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิดที่ ใดๆ ใน
ภายหลัง จะเป็นคนเกิดในสกุลต่ำ

ดูก่อนมาณพ **ปฏิบัติเป็นไปเพื่อเกิดในสกุลต่ำนี้** คือ เป็นคนกระด้าง เย่อหยิ่ง ย่อมไม่กราบไหว้คนที่ควร
กราบไหว้ ไม่ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ไม่ให้อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ไม่ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง
ไม่สักการะคนที่ควรสักการะ ไม่เคารพคนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคนที่ควรนับถือ ไม่บูชาคนที่ควรบูชา

[๕๕๓] ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง ย่อม
กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ให้อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ให้ทางแก่คนที่
สมควรแก่ทาง สักการะคนที่ควรสักการะ เคารพคนที่ควรเคารพ นับถือคนที่ควรนับถือ บูชาคนที่ควรบูชา
(๑) **เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม สมาทานไว้**

อย่างนี้ (๒) หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนเกิดในสกุลสูง

คุณก่อนมาฉพบ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีสกุลสูงนี้ คือ เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง ย่อมกราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ให้อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง ลักการะคนที่ควรสักการะ เคารพคนที่ควรเคารพ นับถือคนที่ควรนับถือบูชาคนที่ควรบูชา

ความไม่สอบถาม

[๕๔๔] คุณก่อนมาฉพบ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมไม่เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพรหมณ์แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน หรือว่าอะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน (๑) เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อม สมทานไว้อย่างนี้ (๒) หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีปัญญาทราม

คุณก่อนมาฉพบ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีปัญญาทรามนี้ คือ ไม่เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพรหมณ์แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน หรือว่า อะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน

[๕๔๕] คุณก่อนมาฉพบ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพรหมณ์แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน หรือว่าอะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน (๑) เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อม สมทานไว้อย่างนี้ (๒) หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีปัญญามาก

คุณก่อนมาฉพบ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีปัญญามากนี้ คือ เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพรหมณ์แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์สิ้นกาลนานหรือว่าอะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน

[๕๕๖] คุณก่อนมาฉนพ ด้วยประการจะนั้นแล (๑) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีอายุสั้น *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีอายุสั้น* (๒) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีอายุยืน *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีอายุยืน* (๓) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโรครมาก *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีโรครมาก* (๔) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโรคน้อย *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีโรคน้อย* (๕) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีผิพรรณทราม *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีผิพรรณทราม* (๖) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเป็นผู้หน้าเลื่อมใส *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนหน้าเลื่อมใส* (๗) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีศักดาน้อย *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีศักดาน้อย* (๘) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีศักดามาก *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีศักดามาก* (๙) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโภคะน้อย *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีโภคะน้อย* (๑๐) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโภคะมาก *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีโภคะมาก* (๑๑) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเกิดในสกุลต่ำ *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนเกิดในสกุลต่ำ* (๑๒) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเกิดในสกุลสูง *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนเกิดในสกุลสูง* (๑๓) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีปัญญาทราม *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีปัญญาทราม* (๑๔) ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีปัญญามาก *ยอมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีปัญญามาก*

คุณก่อนมาฉนพ **สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นของตน ๑ เป็นทายาทแห่งกรรม ๑ มีกรรมเป็นกำเนิด ๑ มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ ๑ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ๑ กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีต**

[๕๕๗] เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วอย่างนี้ สุภมาฉนพ โตทยชบุตร ได้กราลทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าดังนี้ว่า “แจ่มแจ่มแล้ว พระเจ้าข้า แจ่มแจ่มแล้ว พระเจ้าข้า พระโคตมผู้เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายมิใช่น้อย เปรียบเหมือนหงายของที่คว่ำ หรือเปิดของที่ปิด หรือบอกทางแก่คนหลงทางหรือตามประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่าผู้มีตาดิจักเห็นรูปได้ ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระ โคตมผู้เจริญ พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระ โคตมผู้เจริญ จงทรงจำ ข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่บัดนี้ เป็นต้นไป”

จบ จุฬกัมมวิภังคสูตรที่ ๕ -----

เพราะฉะนั้น องค์ความที่เกิดจากการทำ “โยนิโสมนสิการ” โดย “อิทัปปัจจยตา-ปฏิจจสมุปบาท” นั่นคือ มีการพิจารณาสภาวะธรรมตามนัยของ “ศัพทศาสตร์” ดังนี้

- (๑) “สิ่งนี้เป็น **ปัจจัย** ของสิ่งนี้ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ย่อมมี”
- (๒) “ในธรรมทั้งหลาย เพราะความมีสิ่งนี้เป็น **ปัจจัย** นั้นและอาศัยกันเกิดขึ้นเหล่านั้น”
- (๓) “ในธรรมทั้งหลายอันมีสิ่งนี้เป็น **ปัจจัย** และอาศัยกันเกิดขึ้น ความว่า **ปัจจัย** แห่งชราและมรณะ เป็นต้น ชื่อว่า **อิทัปปัจจย**”
- (๔) “การประหุม **อิทัปปัจจย** ทั้งหมด ชื่อว่า **อิทัปปัจจยตา**”
- (๕) “ธรรมทั้งหลายเกิดร่วมกันและ โดยชอบ เพราะอาศัย **ปัจจัย** นั้นๆ ชื่อว่า **ปฏิจจสมุปบันนะ**”

การพิจารณาสภาพธรรมตาม (๑) “อนุโลมปฏิจจนูปบาท” กับ (๒) “ปฏิโลมปฏิจจนูปบาท” นั้น ทำให้เกิดปัญหาเห็นธรรมตามสภาพเป็นจริง นั่นคือ มีปริชาสามารถแห่งการหยั่งรู้ “**ธรรมนิยาม ๓**” ที่อธิบายถึงสถานะของนามรูปโดยไตรลักษณ์ หมายถึง กำหนดแน่นอนแห่ง**ธรรมดา ๑ กฎธรรมชาติ ๑ ความจริงที่มีอยู่** หรือดำรงอยู่ตามธรรมดาของมัน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงค้นพบแล้วทรงนำมาแสดงชี้แจงอธิบายให้คนทั้งหลายได้รู้ตาม ๑ ได้แก่

- (๑) สัพเพตฺสงฺขารา อนิจฺจา “**สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง**”
- (๒) สัพเพตฺสงฺขารา ทุกฺขา “**สังขารทั้งปวง คงทนอยู่มิได้**”
- (๓) สัพเพตฺสงฺขารา อนตฺตา “**ธรรมทั้งปวง ไม่เป็นตัวตน**”

อนึ่ง การเกิดปัญหาเห็นธรรมทั้งหลาย ที่หมายถึง “**ธรรม-สภาวธรรม-ปรมาตตัจจะ**” นั่นคือ “**ธรรมจักขุ-ดวงตาเห็นธรรม**” ที่มีสมารถที่จะลงความเห็นเป็นข้อสรุปทั่วไปได้ หมายถึง **ความรู้เห็นตามเป็นจริงด้วยปัญญา** ว่า:

“**สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับเป็นธรรมดา**”

การพิจารณาเนื่องๆ จนเห็นธรรมเช่นนี้ ได้ด้วย “**อนุปัสสนา ๗**” ที่ทำให้เกิด “**ปัญญา ๗**” ในเบื้องต้น ดังนี้

- (๑) “**อนิจจานุปัสสนา**” คือ พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ทำให้เกิด “**ชวนปัญญา**” –ปัญญาเร็ว
- (๒) “**ทุกขานุปัสสนา**” คือ พิจารณาเห็นสภาพแห่งทุกข์ “**นิพเพธิกปัญญา**” –ปัญญาทำลายกิเลส
- (๓) “**อนัตตานุปัสสนา**” คือ พิจารณาเห็นความไม่มีตัวตน ทำให้เกิด “**มหาปัญญา**” –ปัญญามาก
- (๔) “**นิพพิทานุปัสสนา**” คือ พิจารณาเห็นความเบื่อหน่าย ทำให้เกิด “**ติกขปัญญา**” –ปัญญาคมกล้า
- (๕) “**วิราคานุปัสสนา**” คือ พิจารณาเห็นความคลายกำหนดในราคะ ทำให้เกิด “**วิมูลปัญญา**” –ปัญญากว้างขวาง
- (๖) “**นิโรธานุปัสสนา**” คือ การพิจารณาเห็นความดับแห่งสมุทัยโดยความเป็นเหตุเกิด ทำให้เกิด “**คัมภีรปัญญา**” –ปัญญาลึกซึ้ง
- (๗) “**ปฏินิสสัคคานุปัสสนา**” คือ พิจารณาความสลัดคืนจากความถือยึดมั่น ทำให้เกิด “**อัสสามันตปัญญา**” –ปัญญาไม่ไถ่

ในความเป็นจริง ก็เป็น “**ปัญญาเห็นธรรม**” ในขั้น “**โสดาบัน**” คือ การพัฒนาวิวัฒน์จิตต้องเข้าถึง (๑) **กามาวจรกุศลจิต** (๒) **รูปาวจรกุศลจิต** (๓) **อรูปาวจรกุศลจิต** และ (๔) **โลกุตตรจิต** ที่เป็น “**โสดาปัตติมรรคจิต-โสดาปัตติผลจิต**” นั่นคือ มีสมารถทำลาย “**นิวรณ์**” และ “**สักกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลพทปรามาส-ทิฏฐิอนุสัย-วิจิกิจฉาอนุสัย**” ได้โดยปริยายแล้ว ฉะนั้น ภาวะจิตที่บรรลุธรรมแห่งโสดาบันได้นั้น ถ้าเกิดขึ้นได้โดยทันทีทันใดในสมัยนั้น ย่อมเป็นบุคคลที่สะสมกุศลบุญบารมีมาดีพอจากชาติที่ผ่านมา จึงเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้บรรลุถึง “**ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักขุ**” ได้อย่างรวดเร็วในปัจจุบันสมัยนั้น แต่ถ้าเป็นการสร้าง

สะกุดชาติใหม่แห่งโตคาบันในปัจจุบันสมัย ก็ถือว่าเป็นผู้มีปัญญามาก ที่เห็นธรรมทั้งหลายตามสภาพเป็นจริงได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเป็มนิมิตเบื้องต้นที่จะทำให้สามารถบรรลุอริยมรรคได้ไม่ยากมากนักในสมัยต่อไปไม่นานเกินรอ นั้น คงใช้เวลานานประมาณ ๗ ปี ถ้าเป็นพุทธบริษัทจริง แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมแก่ธรรม ก็ส่งผลวิบากให้มีโอกาสเป็นไปได้ให้บรรลุ “ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักขุ” ได้เช่นกัน เช่น เมื่อจิตได้สมาทานไว้ด้วยศึลบริสุทธึ จิตบริสุทธิปราศจากนิวรณ์ทั้งหลาย อวิชา อคติ อวิชา และอกุศลธรรมทั้งปวง อย่างนี้ดีแล้วในสมัยใด สมัยนั้น ย่อมเกิดลึถึง “ปัญญาเห็นธรรม” (ปัญญาวิปัสสนา) ได้ ด้วยการเจริญโสฬสญาณ คือ “ญาณ ๑๖” โดยเฉพาะ ข้อ ๑-ข้อ ๓ ซึ่งเป็นปัญญาที่เห็นธรรมตามสภาพเป็นจริง อันสวนทางกับความนึกคิดไว้เหตุผลที่คล้อยตามกระแสโลก ได้แก่

(๑) “นามรูปปริจเฉทญาณ” คือ ญาณกำหนดจำแนกรูปร่างและรูป คือ รู้ว่าสิ่งทั้งหลายมีแต่รูปธรรมและนามธรรม และกำหนดแยกได้ว่า อะไรเป็นรูปธรรม อะไรเป็นนามธรรม นั่นคือ เกิดปัญญาวิปัสสนาใน “ขั้น ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทรีย์ ๒๒-อริยสัจ ๔ = อุปาทานขั้น ๕ เป็นทุกข” (ทุกขสัจ) แต่ถ้ามีบุญบารมีสะสมมาดี ย่อมมีปริชาสามารถบรรลุถึงการเห็นธรรมอันเยี่ยมโดย “ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ” (ข้อ ๑ ในวิชา ๓-ญาณ ๓ = ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ) คือ ญาณเป็นเหตุระลึกขั้นที่อาศัยอยู่ในก่อนได้ นั่นคือ “ระลึกชาติได้”

(๒) “ปัจจยปริคคหญาณ” คือ ญาณกำหนดรู้ปัจจัยของนามและรูป คือรู้ว่า รูปธรรมและนามธรรมทั้งหลายเกิดจากเหตุปัจจัย และเป็นปัจจัยแก่กัน อาศัยกัน โดยรู้ตามแนวปฏิจสมุปบาทที่ดีตามแนวกฎแห่งกรรมที่ดี ตามแนววิภูฏะ ๓ ก็ดี เป็นต้น นั่นคือ เกิดปัญญาวิปัสสนาใน “ปฏิจสมุปบาท ๑๒-ปฏิจสมุปบันนธรรมทั้งหลาย” (สมุทัยสัจ-นิโรธสัจ) แต่ถ้ามีบุญบารมีสะสมมาดี ย่อมมีปริชาสามารถบรรลุถึงการเห็นธรรมอันเยี่ยมโดย “จุตูปปาตญาณ-ทิพพจักขุญาณ” (ข้อ ๒ ในวิชา ๓-ญาณ ๓ = ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ) คือ ญาณกำหนดรู้จุดและอุบัติแห่งสัตว์ทั้งหลาย อันเป็นไปตามกรรม นั่นคือ “กฎแห่งกรรม” หรือเห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ทั้งหลาย นั่นคือ “กัมมัตสกตาปัญญา-กัมมัตสกตาญาณ”

(๓) “สัมมสนญาณ” คือ ญาณกำหนดรู้ด้วยพิจารณาเห็นนามและรูปโดยไตรลักษณ์ คือ ยกรูปธรรมและนามธรรมทั้งหลายขึ้นพิจารณาโดยเห็นตามลักษณะที่เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มิใช่ตัวตน นั่นคือ เกิดปัญญาวิปัสสนาใน “ไตรลักษณ์ = อนิจจตา-ทุกขตา-อนัตตตา” (มรรคสัจ) แต่ถ้ามีบุญบารมีสะสมมาดี ย่อมมีปริชาสามารถบรรลุถึงการเห็นธรรมอันเยี่ยมโดย “อาสวัคชญาณ” (ข้อ ๒ ในวิชา ๓-ญาณ ๓ = ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ) คือ ญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ นั่นคือ ย่อมมีฐานะที่จะลึถึง “ความตรัสรู้” ซึ่งจะดำเนินด้วย “วิปัสสนาญาณ ๘” (อนุปัสสนา ๘-อนุปัสสนา ๑๐-มหาวิปัสสนา ๑๘) ให้ผ่าน “โคตรญาณ” เพื่อเข้าถึง “มรรคญาณ-อริยมรรค ๘” กับ “ผลญาณ-สามัญผล ๔” และ “ปัจจ

เวกขณญาณ” ที่จะตรัสรู้ถึง “นิพพาน ๒” (สตูปาทิเสสนิพพาน-อนุปาทิเสสนิพพาน) ในสมัย
โค สมัยนั้น คือ ญาชธรรมหรือโยคเกษมธรรม ที่หมายถึง “สัมมาสัมโพธิญาณ” ตามลำดับ

ในกระบวนการคิดที่ประกอบด้วย “ปัญญา ๓” ได้แก่ (๑) “จินตามยปัญญา” คือ ปัญญาที่รับรู้อันเกิดจากการ
ทำ “โยนิโสมนสิการ” ที่สืบเนื่องภายในตน นั่นคือ ปัญญาเห็นปัจจัยธรรมทั้งหลายที่มาประสมกัน ทั้งขณะ
๓ ได้แก่ “อุปาทกขณะ-จิตตขณะ-ภังคาขณะ” คือ “การเกิด-การตั้งอยู่-การดับเสื่อม” และในกาลทั้ง ๓ ได้แก่
“อดีตอัทธา-อนาคตอัทธา-ปัจจุบันนัทธา” (๒) “สุตมยปัญญา” คือ ปัญญาที่รับรู้อันเกิดจากการสดับฟังจาก
ผู้รู้แห่งกัลยาณมิตร ที่เรียกว่า “ปรโตโฆสะ” ฉะนั้น ปัญญาทั้ง ๒ ประการ ดังกล่าวนี้นี้ ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้
เกิด “สัมมาทิฐิ” ในเบื้องต้น แต่ยังเป็นองค์ความรู้ฝ่าย “โลกียธรรม” อยู่ และจะเป็นปทัฏฐานในวิปัสสนา
ภูมิ คือ (๓) “ภาวนามยปัญญา” ซึ่งเป็นอารมณ์แห่งอริยบุคคลทั้ง ๔ แต่ถ้าเป็นอารมณ์แห่งพระอรหันต์แล้ว
จะเป็น “ผู้ปราศจาก โสกะ-ปริเทวะ-ทุกขะ-โทมนัสสะ-อุปายาสะ เป็นธรรมดา” เพราะทรงดำรงอยู่ใน
“ธรรมฐิติ-ยถาภูตญาณ-สัมมาทัสสนะ” อันจะเป็น “ญาณวิโมกข์-ปัญญาแห่งความหลุดพ้น” (อนวิปัสสนา
๑๐ = อนิจจานุปัสสนา-ทุกขานุปัสสนา-นิพเพธิกปัญญา-อนัตตานุปัสสนา-นิพพิทานุปัสสนา-วิราคา
นุปัสสนา-นิโรธานุปัสสนา-ปฏินิสัสคิกานุปัสสนา-อนิมิตตานุปัสสนา-อัปเปหิตานุปัสสนา-สุญญตานุ
ปัสสนา) คือ รู้อย่างเท่าทันกับ “กิเลสทั้งหลาย” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “อวิชชา” ที่จะเข้ามาปิดบัง “ปัญญา” ให้
ด้อยศักยภาพในกระบวนการคิดที่จะเห็นธรรมหรือตรัสรู้ธรรมได้ตามสภาพเป็นจริง

ในประเด็นสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งอันเป็นผลวิบากแห่งการเจริญภาวนาตาม “แนวทางสายกลางแห่งปัญญา” คือ
“มัชฌิมาปฏิปทา” ที่ต้องยึดมั่นใน “อริยมรรคมีองค์ ๘” ได้แก่ “สัมมาทิฐิ-สัมมาสังกัปปะ-สัมมาวาจา-
สัมมากรรม-สัมมาอาชีวะ-สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ” หรือความเป็นผู้คงแก่เรียนและปฏิบัติ
ด้วย “ไตรสิกขา” ได้แก่ “อริสัจฉิกขา-อริจิตตสิกขา-อริปัญญาสิกขา” คือ คุณชาติของผู้บำเพ็ญเพียรภาวนา
นั้น ย่อมได้มหาอนิสงส์อันยิ่งใหญ่ ที่เรียกว่า “วิชชา” ที่ประกอบด้วย (๑) “วิชชา ๓” คือ ความรู้แจ้ง-ความรู้
วิเศษ ได้แก่ “บุพเพนิวาสานุสสติญาณ-จตุปปตญาณ-อสาวิกขยญาณ” และ (๒) “วิชชา ๘” คือ ความรู้แจ้ง-
ความรู้วิเศษ ได้แก่ “วิปัสสนาญาณ (ญาณในวิปัสสนา) -มโนมยิทธิ (ฤทธิ์สำเร็จด้วยใจ) -อิทธิวิชา (อิทธิวิธี-
แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้) -ทิพโสต (หูทิพย์) -เจโตปริยญาณ (ความรู้ที่กำหนดใจผู้อื่นได้) -บุพเพนิวาสานุสสติ
(ระลึกชาติได้) -ทิพจักขุ (ตาทิพย์) -อสาวิกขยญาณ (ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ)” ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติ
ชอบอย่างถูกต้องได้นั้น ย่อมเป็นบุคคลที่รู้แจ้งโลกอย่างเท่าทัน ไม่ตกไปเป็นเหยื่อแห่งกิเลสตัณหา ไม่ตก
เป็นทาสแห่งโลกธรรมทั้ง ๘ ประการ (โลกธรรม ๘ = ธรรมที่มีประจำโลก ธรรมดาของโลก ธรรมที่
ครอบงำสัตว์โลกและสัตว์โลกก็เป็นไปตามมัน มี ๘ อย่าง คือ มีลาภ-ไม่มีลาภ-มียศ-ไม่มียศ-นิทานา-
สรรเสริญ-สุข-ทุกข์) ฉะนั้น ธรรมทั้งหลายนี้ ย่อมนำมาซึ่งสุขหรือ โสภะ ทั้งที่เกิดแก่ตัวเขาเอง และแก่คนอื่นที่
เกี่ยวข้อง (๑) “อิฏฐารมณ์” คือ “อารมณ์ที่น่าปรารถนา” สิ่งที่คุณอยากได้ออยากพบ แสดงในแง่กามคุณ ๕
ได้แก่ “รูป-เสียง-กลิ่น-รส-โผฏฐัพพะ” ที่น่ารักใคร่ น่าชอบใจ แสดงในแง่โลกธรรม ได้แก่ “ลาภ-ยศ-

สรรเสริญ–และ–ความสุข” กับ (๒) “อนิฏฐารมณ” คือ “อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา” สิ่งที่คุณไม่อยากจะไม่ได้ไม่
อยากพบ แสดงในแง่ตรงข้ามกับกามคุณ ๕ ได้แก่ “รูป–เสียง–กลิ่น–รส–โผฏฐัพพะ” ที่ไม่น่ารักใคร่ ไม่น่า
ชอบใจ แสดงในแง่โลกธรรม ได้แก่ “ความเสื่อมลาภ–ความเสื่อมยศ–การนิทา–และ–ความทุกข์” ด้วยเหตุ
นี้ จึงสรุปได้ว่า บรรดาโลกธรรมทั้งหลายเหล่านี้ คือ “ความหลงใหลขาดสติไปตามกระแสนิยมทางโลก” อัน
นำมาซึ่งสุขหรือโศก ทั้งที่เกิดแก่ตัวเขาเอง และแก่คนอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ซึ่งพระอริยเจ้าทั้งหลายต่าง
ไม่สรรเสริญในความมกมายเหล่านั้นเลย

ฉะนั้น ค่านิยมทางสังคมที่ผิดกับพระธรรมวินัยของศาสนานั้น ย่อมเป็นเรื่องทำทาบกับศาสนิกทั้งหลาย ว่า
ตนเองจะมีความสามารถต้านทานกระแสนิยมดังกล่าวได้หรือไม่ เพราะส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับ
ประกอบอาชีพเลี้ยงตน เช่น การขายสุราซึ่งขัดกับศีลข้อที่ ๕ การพูดโกหกเพื่อขายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของ
ตนกับลูกค้า ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง การส่งข้อความที่เป็นเท็จเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม เป็นต้น สำหรับ
ความบริสุทธิ์ของพฤติกรรมจนเป็นศีลวัตรได้นั้น ดังเช่น ศีล ๕ หรือศีล ๘ ก็เป็นเรื่องยากพอสมควรในการ
ดำรงชีวิตประจำวันว่าจะไม่ก่อนเวรกรรมที่เป็นบาปชั่วทั้งหลาย โดยเฉพาะ ในสังคมสมัยใหม่ที่รีบเร่ง
แข่งขันกันทั้งเวลาและการแสวงหาผลประโยชน์ จนลืมถึงความคิดชั่วๆ ที่มีต่อคนอื่น กลับคิดว่า เมื่อคนอื่น
มันคิดอย่างนี้ได้กับตน ก็ต้องใช้วิธีตาต่อตาหรือฟันต่อฟัน ที่จะแสดงกิริยาหรือพฤติกรรมกับฝ่ายอื่นหรือ
ฝ่ายตรงกันข้าม เป็นต้น อย่าลืมนะว่า พระตถาคตทรงแสดงธรรมเกี่ยวกับ “กรรม” ไว้ว่า:

“สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นของตน ๑ เป็นทายาทแห่งกรรม ๑ มีกรรมเป็นกำเนิด ๑ มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ ๑ มี
กรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ๑ กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีต”

ฉะนั้น ปัญญาที่เห็นธรรมเกี่ยวกับ “ความศรัทธาประกอบด้วยเหตุผลใน กฎแห่งกรรม หรือ กัมมัตสกตา
ปัญญา” นั้น เป็นเรื่องไม่่ง่ายนักสำหรับปุถุชนทั่วไปที่จะเข้าใจได้ถูกต้อง ซึ่งเป็นเรื่องเหตุผลง่ายสามัญที่
สามารถจะเข้าใจได้ แต่กลับไปเชื่ออย่างมกมายตามความเชื่อพวกลัทธินอกพระพุทธศาสนา ได้แก่

- (๑) “ปุพเพตเหตุวาท” **ลัทธิกรรมเก่า** คือ พวกที่ถือว่า สิ่งใดก็ตามที่ได้ประสบ จะเป็นสุขก็ตาม
ทุกข์ก็ตาม มิใช่สุขมิใช่ทุกข์ก็ตาม ล้วนเป็นเพราะกรรมที่ได้ทำไว้ในปางก่อน แต่กลับไม่เชื่อ
การสร้างกุศลกรรมในปัจจุบันสมัยแห่งตนนี้
- (๒) “อิสสรนิมมานเหตุวาท” **ลัทธิพระเป็นเจ้า** คือ พวกที่ถือว่า สิ่งใดก็ตามที่ได้ประสบ จะเป็นสุขก็
ตาม ทุกข์ก็ตาม มิใช่สุขมิใช่ทุกข์ก็ตาม ล้วนเป็นเพราะการบันดาลของเทพผู้ยิ่งใหญ่ แต่มีมติ
ขัดแย้งกับแนวคิดในพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า “กฎแห่งกรรม” กับ “กัมมัตสกตาสัทธา”
- (๓) “อเหตุอปัจจัยวาท” **ลัทธิเสียงโชค** คือ พวกที่ถือว่า สิ่งใดก็ตามที่ได้ประสบ จะเป็นสุขก็ตาม
ทุกข์ก็ตาม มิใช่สุขมิใช่ทุกข์ก็ตาม ล้วนหาเหตุหาปัจจัยมิได้ คือ ถึงคราวก็เป็นไปเอง แต่กลับ
ปล่อยชีวิตไปตามยถากรรมที่ไร้จุดหมาย ไม่ต่างจากชีวิตสัตว์เดรัจฉานทั่วไป

พวกลัทธินอกพระพุทธศาสนาดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องความเห็นถือผิดแห่ง “ทิฏฐิ-มิจฉาทิฏฐิ” ดังนี้

“ทิฏฐิ ๒” หมายถึง ความเห็น-ความเห็นผิด ได้แก่

- (๑) “ลัสสตทิฏฐิ” คือ ความเห็นว่าเที่ยง ความเห็นว่ามีอตตและโลกซึ่งเที่ยงแท้ยั่งยืนคงอยู่ตลอดไป
- (๒) “อุจเจททิฏฐิ” คือ ความเห็นว่าขาดสูญ ความเห็นว่ามีอตตและโลกซึ่งจักพินาศขาดสูญหมดสิ้นไป

“ทิฏฐิ ๒” หมายถึง ความเห็น-ความเห็นผิด ได้แก่

- (๑) “อกริยทิฏฐิ” คือ ความเห็นว่าไม่เป็นอันทำ เห็นว่าการกระทำไม่มีผล
- (๒) “อเหตุกทิฏฐิ” คือ ความเห็นว่าไม่มีเหตุ เห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่มีเหตุปัจจัย
- (๓) “นัตถิกทิฏฐิ” คือ ความเห็นว่าไม่มี เห็นว่าไม่มีการกระทำหรือสภาวะที่จะกำหนดเอาเป็นหลักได้

“ที่สุด ๒ อย่าง-อันตา ๒” หมายถึง ข้อปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตที่เอียงสุด ผิดพลาดไปจากทางอันถูกต้อง นั่นคือ “มัชฌิมาปฏิปทา” ได้แก่

- (๑) “กามสุขัลลิกานุโยค” คือ การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข ความสุขในการครอบครองทรัพย์สิน ความมั่งคั่งไปพลูอยู่ในลาภสักการะ หรือ โภคทรัพย์ในเชิงวัตถุนิยมและบริโภคนิยมแบบเกินความพอดี สมกับฐานะในความเป็นมนุษย์ จนแสวงหาความสุขบนความทุกข์ร้อนของคนอื่น ด้วยความเบียดเบียนเขาอย่างไรมนุษยธรรมที่นิยมในสังคม จนกลายเป็นเรื่องปกติไป โดยเข้าใจว่าเป็นทางหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวงได้
- (๒) “อัตตกิลมถานุโยค” คือ การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง การบีบคั้นทรมานตนให้เดือดร้อน โดยเข้าใจว่าเป็นทางหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวงได้ เช่น การบำเพ็ญตบะที่พยายามจะแสดงอิทธิฤทธิ์ เพื่อแสวงหาลาภสักการะ หรือความศรัทธาเลื่อมใสในพฤติกรรมของตนอันเช่นนั้นที่วิปริตไป อย่างเช่น การบำเพ็ญทศกิริยา อดข้าว กลั่นลมหายใจ ให้ถึงขั้นปางตาย จนกลายเป็นเรื่องการยึดมั่นศีลวัตรเหล่านั้น ว่าเป็นอันศักดิ์สิทธิ์ที่ประพฤติดุปฏิบัติกันมาอย่างไร เหตุผล ว่าเป็นหนทางแห่งความหลุดพ้น ให้ตนบริสุทธิ์ได้ พระศาสดาได้ทรงดำเนินปฏิบัติมาแล้ว ว่าไม่เป็นจริงตามความเชื่อนั้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ไม่ใช่ในแนวทางสายกลางแห่งปัญญา คือ “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่พระองค์ทรงต่อยอดความคิดใหม่ให้แสดงผลไปไกลกว่านั้น ไม่ใช่ “ชนผู้หลงทิศ” อีกต่อไป นั่นคือ เป็นเรื่อง “การเห็นด้วยตรัสรู้วิจัยสังขธรรมในวิปัสสนาภูมิ” ที่ละเอียดประณีตกว่า จนกลายเป็นการหลุดพ้นทั้งฝ่ายสมาธิสมถะใน “เจโตวิมุตติ” กับฝ่ายปัญญาวิปัสสนาใน “ปัญญาวิมุตติ”

ดังนั้น ความนึกคิดในใจที่ฝังรอมานานจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งนั้น เป็นเรื่องถือผิด ความคิดผิดเพี้ยนจากความเป็นจริง ที่เรียกว่า “วิปลาส-วิปริต” เป็นความโง่ทางสายพันธุ์ เพราะกรรมเป็นเครื่องกำหนดคภภูมิคนเหล่านี้ไว้อย่างสนิท แม้บางคนจะมีโอกาสได้พบกับพระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้าแล้วก็ตาม ก็ไม่วายจากความหลงใหลเสียดังกล่าวนี้ผู้นั้นอยู่ไม่เสื่อมคลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเชื่อเรื่อง โชคกลาง ที่เป็นเรื่องไม่ได้ใช้ปัญญาถ่วงถ่วงคิดพิจารณาด้วยเหตุผล ซึ่งเรื่องเหล่านี้ พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า มันเป็นเรื่อง “กฎแห่งกรรม” คือ “กัมมผลลัทธา” กับ “กัมมัตสวกตา-กฎกรรมของสัตว์” คือ “กัมมัตสวกตลัทธา” โดยพระองค์ให้จงเชื่อด้วยการใช้เหตุผลและปัญญา ไม่ใช่เรื่องปัญญาบังอาจ ซึ่งมีเส้นบางๆ แบ่งเขตแดน ได้แก่ (๑) “ความโง่บัดซบ” กับ (๒) “ความฉลาดอัจฉริยะ” ถ้าขาดสติสัมปชัญญะก็เข้าไปสู่แดนแรก แต่ถ้ามีสติสัมปชัญญะเต็มรอบก็จะเข้าสู่การดำรงถาวรในแดนหลัง ก็ให้ใช้ปัญญาพิจารณาเลือกเอา แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าเจริญปฏิบัติจนอุปมาอย่างดีแล้ว ทำให้เห็นเหตุและผลของสภาวะธรรมทั้งหลาย จะเข้าใจถูกต้องได้ว่า รากเหง้าของความโง่เกิดจาก “อวิชชา-ความไม่รู้จริงในอริยมรรค” กับ “โมหะ-ความหลงใหลเสียดังกล่าวนี้” โรคนี้จะใช้ยารากไม้สมุนไพรไทยรักษา คงไม่ทันการอย่างแน่นอน ขอแสดงความเสียใจด้วย เพราะท่านทั้งหลายคิดผิด ต้องแก้ด้วยการรู้จักซักถามผู้รู้ ปราชญ์แห่งมุณี อริยบุคคล หรือพระอริยสงฆ์ เป็นสำคัญแห่งการแก้ไข โรคทางสมองพิการดังกล่าวนี้ แต่ถ้าใช้นักจิตวิทยา หรือหมอดู ก็อาจจะบ้าไปพร้อมๆ กันทั้ง ๒ ฝ่าย เลยก็ได้ อันตรายมาก เพราะความโง่ดังกล่าวนี้ มันถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ ให้กลับไปพิจารณาอ่านหลายๆ รอบ และคิดด้วยเหตุผลหรือการใช้ปัญญาที่ละเอียดประณีต คือ “โยนิโสมนสิการ” ในธรรมหัวข้อ “๕. จูฬกัมมวิภังคสูตร-ว่าด้วยกฎแห่งกรรม” ดังกล่าวข้างต้น อีกครั้งหรือหลายๆ ครั้งก็ได้ อันเป็นคำสอนของพระศาสดาของเราทั้งหลาย ผู้มหาบุรุษแห่งพุทธสัตตสุสาน

อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้นนั้น ผู้บำเพ็ญเพียรภาวนานั้น ต้องเข้าใจนัยของคำว่า “อริยมรรค” ให้ถ่องแท้เสียก่อน เพื่อจะได้เกิดปัญญาที่เห็นชัดสว่างไสวเกี่ยวหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทำความเข้าใจกับธรรมทั้งหลายที่ควรรู้อย่างที่หมายถึง “พระปตติสัทธรรม” (พระอภิธรรม) เพื่อใช้เป็นหลักในการปฏิบัติที่เหมาะสมควรแก่ธรรม ไม่ใช่ นั่งสมาธิในความว่างเปล่าไม่ประกอบด้วยเหตุผลและปัญญา ให้รู้จักคำว่า “การต่อยอดปัญญา” แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เพราะพระพุทธศาสนาไม่เกิดขึ้นเมื่อวานนี้ เนื้อหาพระไตรปิฎกก็ได้รับการเรียบเรียงสังคายนาโดยพระอรหันต์ทั้งหลาย ไม่ใช่พวกครูชานาญการเช่นทางโลกที่ผลิตเอกสารเพื่อรับรองวิทยฐานะของคนให้เงินเดือนเพิ่มขึ้นก่อนเกษียณ เรื่องเหล่านี้ในพระพุทธศาสนานั้น ชาวโลกเขารู้กันมากแล้ว มีแต่ชาวไทยใกล้เกลือกินด่าง อย่าเป็นอภิปุคคลกันอีกต่อไปเลย อย่าศรัทธาผิดทางในศิรัจฉานวิชา ได้แก่ วิชาทางโลก อาคมเวทมนต์ และ ไสยศาสตร์ อย่างในละครทีวี ที่ชี้แนะให้คนรุ่นใหม่ให้โง่ยิ่งขึ้น แทนที่จะนำสิ่งดีของพระธรรมมาเผยแผ่ให้เข้าใจยิ่งขึ้น กลับทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์โง่ให้กันทั้งสังคม คนที่ทวนกระแสสังคมแบบดักดานโง่เง่านั้น ไม่ใช่ “คนบ้าเสียดิ” เพียงแต่ท่านมาอยู่ในภูมิแห่งอโคจรอันประกอบด้วย คติวิบัติ กาลวิบัติ อุปธิวิบัติ ปโยควิบัติ ด้วยความถึงพร้อมสมบูรณ์เกินจะพ้นได้ง่าย อนึ่ง ความศรัทธาและฉันทะที่แรงกล้าด้วยความอาจหาญที่จะสืบทอดพระศาสนานั้น เป็นแรงผลักดันให้พุทธบริษัท ได้ทำหน้าที่ชี้แนะสังคมไปให้ถูกทาง แม้อุปสรรคจะใหญ่หลวง ก็ให้ศรัทธาในพระรัตนตรัยเอาไว้ อันเป็นสัจธรรมที่พึงแห่งชีวิตที่สุครอบแล้ว อนุโมทนา ท่านเดินทางไม่ผิดเส้นทางหรอก.

